

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยว

2.1.1 แนวคิดทางด้านทฤษฎี

แนวคิดทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศให้เดินทางมาจังหวัดเชียงใหม่ได้แนวความคิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Development) เนื่องจากการท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้อง เป็นการบริการเพื่อบริโภคชนิดหนึ่ง คล้ายกับการบริโภคสินค้าและบริการทั่วไป โดยแยกเป็น อุปสงค์และอุปทานการท่องเที่ยว โดยทางด้านอุปทานการท่องเที่ยวคือ สินค้าการท่องเที่ยว (Tourist product) หมายถึง สถานที่ กิจกรรมท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว อุปทานหรือผลิตผลทางการท่องเที่ยว เปรียบเสมือนเป็นสิ่งที่สนองความต้องการหรือความพึงพอใจที่ผู้บริการเป็นฝ่ายเตรียม สำหรับผู้บริโภคคือนักท่องเที่ยว โดยเน้นทางการตลาดคือการพัฒนาสินค้าเพื่อให้ตอบสนองกับความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งมีการโฆษณาทางสื่อมวลชนโดยตรงเพื่อนำผลผลิตสู่ผู้บริโภค

ในกรณีของสินค้าท่องเที่ยว จะมีปัจจัยพื้นฐานหลัก ๆ (Basic raw materials) คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม อากาศบริสุทธิ์ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และอภ્યાศัยไมตรีของชาวท้องถิ่น ส่วนปัจจัยด้านอื่น ๆ อาจจะเป็นทางด้านสิ่งจำเป็นเพื่ออำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว เช่น การคมนาคมขนส่ง ถนนหนทางที่สะดวก การติดต่อสื่อสาร และสถานบันเทิงต่าง ๆ องค์ประกอบของสินค้าการท่องเที่ยว ที่เป็นของส่วนบุคคล เช่น การบริการ โรงแรม สายการบินและบริการทัวร์อื่น ๆ ที่นำเสนอโดยตรงต่อนักท่องเที่ยว

อุปทานการท่องเที่ยวจะวิเคราะห์เป็น 3 ประเด็นใหญ่ ๆ คือสิ่งที่ดึงดูดด้านการท่องเที่ยว (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว (Facility) และการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว (Accessibility) โดยทั้งสามปัจจัยนี้ ปัจจัยด้านที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเป็นส่วนที่สำคัญมากเนื่องจาก ถ้าไม่มีสิ่งที่ดึงดูดแล้วนักท่องเที่ยวก็ไม่มีแรงจูงใจมาท่องเที่ยวสถานที่นั้น เพราะเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวสามารถพบเห็นโดยอาจจะเป็นศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เช่น โบราณสถานที่สำคัญ อาคารทางประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ อนุสาวรีย์ หรือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม เช่น ภูเขา น้ำตก ทะเล หาดทราย ที่พักตากอากาศ สวนสาธารณะ หรืออาจ

จะเป็นประเพณีท้องถิ่น งานรื่นเริง งานแสดงนิทรรศการ งานแสดงศิลปะ คนตรีหรือ การละเล่นต่าง ๆ เป็นต้น (A.K. Bhatia : 1986)

ส่วนปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวกด้านการท่องเที่ยว หมายถึง ความสะดวกสบายของการบริการการท่องเที่ยว ผลผลิตการท่องเที่ยวจึงมีความจำเป็นมากที่จะช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว รวมทั้งที่พักและความบันเทิงที่หลากหลายและการบริการต้อนรับขับสู้ การพักผ่อนหย่อนใจและอื่น ๆ

ปัจจัยสุดท้ายคือ ปัจจัยการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว หมายถึง การคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเห็นได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเข้าถึงได้โดยมีปัจจัยคมนาคมที่สะดวกก็จะมีนักท่องเที่ยวนิยมไปท่องเที่ยวมาก แต่ถ้าแหล่งท่องเที่ยวนั้นอยู่ห่างไกลและไม่มี การคมนาคมเข้าถึงได้สะดวกและเพียงพอ ก็จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ด้อยคุณค่าลงไป

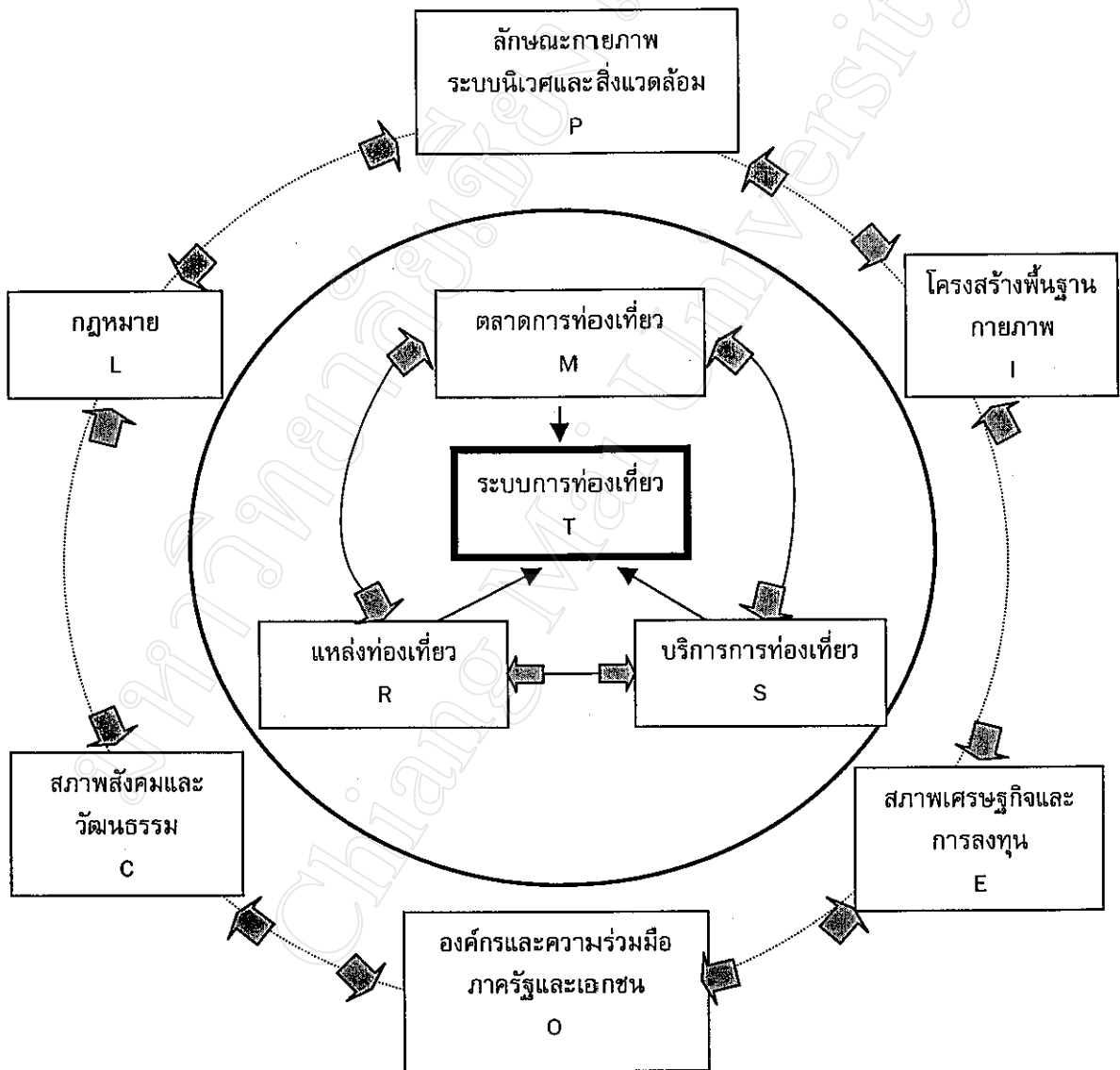
2.1.2 ระบบการท่องเที่ยว

ในยุคโลกาภิวัตน์นี้การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็ว มนุษย์ต้องการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้และเสาะแสวงหาสภาพแวดล้อมที่ดี แหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ทั้งยังเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ เนื่องมาจากความเครียดจากการแข่งขัน ในการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน และหลีกเลี่ยงความซ้ำซากจำเจจากการทำงานและชีวิตประจำวัน การท่องเที่ยวจึงมีบทบาทสำคัญในการพักผ่อนคลายความตึงเครียดและเสริมสร้างความสุข จึงควรทำความเข้าใจในเรื่องของการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกิจกรรมนันทนาการรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเวลาว่างที่มีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเป็นการเดินทางจากที่หนึ่งที่มีจุดหมายที่อยู่อาศัยไปยังอีกที่หนึ่งที่ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยว (Lawson & Baud-bovy : 1977) เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมโดยมีแรงกระตุ้นจากความต้องการทางด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม ด้านการปฏิสัมพันธ์ และด้านสถานะทางสังคม (R.W.Mcintosh : 1972)

การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) บริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) และตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market or Tourist) แต่ละองค์ประกอบมีส่วนประกอบย่อยๆ ที่มีความสัมพันธ์กันเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยทั้ง 3 เกิดขึ้นเมื่อนักท่องเที่ยวได้ไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการหรือทัศนศึกษา นอกจากองค์ประกอบภายในระบบแล้ว การท่องเที่ยวยังมีสิ่งแวดล้อมสำคัญที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอีกหลายประการ เช่น สภาพกายภาพและระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ สภาพเศรษฐกิจและการลงทุน สภาพสังคมและวัฒนธรรม

องค์การความร่วมมือภาครัฐและเอกชน และกฎหมาย ที่เอื้อต่อการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อบรรยากาศการท่องเที่ยว เป็นต้น

แผนภูมิที่ 1 ระบบการท่องเที่ยว (Tourism System)

ที่มา : รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.)2540 นำเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

2.1.3 รูปแบบการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวภายในประเทศ

สำหรับประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย จำนวนนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวจากภายในประเทศนั้น ๆ แทบทั้งสิ้น คาดว่าประมาณ 75-80% ของกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดจากนักท่องเที่ยวที่เราเรียกว่า นักท่องเที่ยวภายในประเทศ ก่อนที่จะเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจขึ้น ได้เคยมีการคาดการณ์ไว้ว่า ในปี พ.ศ. 2540 รายได้จากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยจะมีประมาณ 209,375 ล้านบาท และจะเริ่มสูงกว่ารายได้จากการท่องเที่ยวต่างชาติในปี พ.ศ. 2541 และก่อให้เกิดรายได้ถึง 355,000 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2543 นักท่องเที่ยวภายในประเทศเกือบทั้งหมดล้วนเป็นผู้ที่โดยธรรมชาติแล้วเป็นผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตอยู่ ตลอดเวลา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการขนส่งและการเดินทาง นอกจากนี้ ยังมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านอื่น ๆ อีก เช่น การเคลื่อนย้ายจากชีวิตในชนบทมาเป็นชีวิตในเมืองใหญ่ การอาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ ย่นนำไปสู่การเคลื่อนย้าย ครอบครัวออกไปหาที่อยู่แถวชานเมือง สามารถเดินทางจากที่พักไปยังที่ทำงานซึ่งไม่ไกลเกินไปในแต่ละวัน การขยายตัวของรายได้ยังหมายถึงจำนวนครั้งที่เพิ่มขึ้นเพื่อการเดินทางไปเยี่ยมเยียนญาติ ๆ หรือเพื่อน ตามเมืองต่าง ๆ ผู้คนเริ่มมีความรู้สึกว่าการเดินทางท่องเที่ยวหรือการพักผ่อนเป็นรางวัลส่วนหนึ่งของชีวิตมากกว่าที่จะคิดว่าเป็นสิ่ง ฟุ่มเฟือยดังที่คนในอดีตเคยคิด เป็นที่คาดกันมากกว่า 75% ของนักท่องเที่ยวภายในประเทศเลือกใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการเดินทางท่องเที่ยว หรือ พักผ่อนมากกว่าพาหนะอื่นใดในโลกยุคปัจจุบัน

การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศส่วนใหญ่จะเดินทางมาจากประเทศ ซึ่งมีมาตรฐานการครองชีพค่อนข้างสูง ประกอบ เข้า กับอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีรากฐานมาจากระบบอุตสาหกรรมและธุรกิจการค้า ประเทศดังกล่าวเหล่านี้มีอัตราของการเติบโตของสังคมเมืองใหญ่ค่อนข้างสูง และมีระดับมาตรฐานรายได้ที่ไม่แตกต่างกันมากนักเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบสังคมในประเทศดังกล่าว ตลาดการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศโดยพื้นฐานแล้วจะประกอบด้วยกลุ่มคนซึ่งมีรายได้ระดับกลางซึ่งมักจะมีตำแหน่งงานในระดับวิชาชีพชั้นสูง หรือผู้บริหารและหัวหน้างานในระดับช่างฝีมือ การท่องเที่ยวนับว่าเป็นสินค้าอย่างหนึ่งที่สามารถนำเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศได้โดยไม่ต้องมีการส่งออก หรือ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นสินค้าส่งออกที่มองไม่เห็น (Invisible Export)

ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะ ประเทศในโลกรที่สาม หรือประเทศที่กำลังพัฒนา เนื่องจากไม่มีสินค้าเพียงพอที่จะส่งออก และมีนักท่องเที่ยวภายใน ประเทศน้อยมาก ฉะนั้น จึงต้องพึ่งพิงรายได้ส่วนใหญ่ที่ได้จากการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ มีการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวต่างชาตินำเงินมาซื้อบริการภายในประเทศ เช่น สถานที่พัก ภัตตาคาร การจับจ่ายสินค้าพื้นเมือง และของที่ระลึก การใช้จ่ายเงินตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ

การท่องเที่ยวเพื่อสังคม

ในประเทศพัฒนาแล้วหลายประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในทวีปยุโรป ได้จัดให้มีระบบการท่องเที่ยวเพื่อสังคม โดยรัฐ เป็นผู้ให้การสนับสนุนทางงบประมาณช่วยเหลือ มีวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยเหลือพลเมืองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ และผู้ที่ ด้อยโอกาสในสังคม คนพิการ เด็กกำพร้า เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้หยุดพักผ่อนสนุกสนานและเพลิดเพลินกับการท่องเที่ยว โดยจัดให้มีการออกค่ายฤดูร้อน ตามสวนสาธารณะ หรืออุทยานแห่งชาติต่าง ๆ ประเภทของการท่องเที่ยวเพื่อสังคม ระบบการท่องเที่ยวเพื่อสังคมในต่างประเทศที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากแหล่งงบประมาณทางใดทางหนึ่ง จากรัฐหรือ องค์กรเอกชนในลักษณะต่อไปนี้

- การให้เงินสนับสนุน โดยทางตรงหรือทางอ้อม
- องค์กรธุรกิจการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ที่มีระบบการขนส่งของตนเอง และ หรือมีเครือข่ายที่พักของบริษัท เสนอ ด้วยการลดราคาแก่กลุ่มท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม
- โครงการสนับสนุนการท่องเที่ยวที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐบาล นายจ้าง สหภาพ หรือ องค์กรต่าง ๆ ทางสังคม
- การจัดเงิน หรืองบประมาณช่วยเหลือในรูปแบบของโบนัส หรือเงินรางวัลจูงใจ โดยบริษัท หรือนายจ้างเพื่อ การพักผ่อนวันหยุด
- การจัดงบประมาณช่วยเหลือในโครงการพักผ่อนวันหยุดสำหรับลูกจ้างและครอบครัว โดยรัฐบาลหรือนายจ้าง
- การจ่ายค่าเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนโดยรัฐบาล นายจ้าง หรือสหภาพ

- การจัดโครงการ "ท่องเที่ยววันนี้ - จ่ายวันหน้า" ซึ่งสนับสนุนงบประมาณเริ่มต้นโดยนายจ้าง ธนาคารพาณิชย์ หรือ องค์กรต่าง ๆ
- การลดราคาค่าโดยสารเพื่อการท่องเที่ยวในวันหยุด เป็นพิเศษแก่กลุ่มพลเมืองที่ด้อยโอกาสทางสังคม ผู้สูงอายุ หรือ แม่แต่คนงานในช่วงวันหยุดพักผ่อนประจำปี
- การลดราคาห้องพักในโรงแรมระหว่างวันหยุดพิเศษตามฤดูกาล

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ หรืออาจเรียกว่า "การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ" มาจากคำภาษาอังกฤษว่า "Eco-tourism" ซึ่งเป็นคำที่ผสมกันระหว่างคำว่า Ecology หรือนิเวศวิทยา กับคำว่า Tourism หรือการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ในวงการท่องเที่ยวยังมีการใช้คำภาษาอังกฤษอื่น ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ "Nature Tourism" หรือ "Bio-tourism" หรือ "Green Tourism" แทน "Eco-tourism" ได้เช่นกัน เพื่อบ่งบอกให้เห็นว่าเป็น การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวที่จะส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรเป็นพื้นที่ธรรมชาติ ที่มี การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อม และอาจรวมถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาตินั้นด้วย
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบ ต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และระบบนิเวศ โดยเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายหรือทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม
3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส หรือมีประสบการณ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติโดยตรง และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งนอกจากจะได้รับความพึงพอใจแล้ว ยังจะเป็นการเสริมสร้างจรรยาบรรณด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบวกด้วย
4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและ การอนุรักษ์ธรรมชาติ ในขณะที่เดียวกันจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนั้น จะมุ่งเน้นที่คุณค่าของธรรมชาติ หรือลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่ใช่เน้นที่การเสริมแต่ง หรือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

2.1.4 โครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยวและประเภทแหล่งท่องเที่ยว

โครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยว (Infrastructure)

ประกอบด้วยโครงสร้างที่เป็นสิ่งก่อสร้างหลัก ๆ เช่น ถนน สะพาน สนามบิน สถานีรถไฟโดยสาร หรือสถานีรถไฟ เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ระบบการสื่อสารคมนาคม และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ในการเดินทางเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางได้อย่างสะดวกและปลอดภัย ปกติแล้ว โครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวจะเป็นผู้จัดสร้างไว้ให้ โดยอาศัยเงินงบประมาณ ซึ่งได้มาจากภาษีที่พลเมืองของประเทศเป็นผู้เสียให้กับรัฐบาล

โครงสร้างระดับสูงทางการท่องเที่ยว (Suprastructure)

จะประกอบด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกสบายต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว เช่น สถานที่พักผ่อน ภัตตาคาร และร้านอาหาร บริการต่าง ๆ แหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าต่าง ๆ ศูนย์การค้า และสถานบันเทิง เป็นต้น ตามปกติแล้วแหล่งอำนวยความสะดวก เหล่านี้ เอกชนจะเป็นผู้จัดสร้าง หรือจัดหาไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวในรูปของการประกอบการทางธุรกิจ แต่อาจมีหลาย แห่งที่รัฐบาลเข้าไปดูแล หรือให้เงินสนับสนุนการดำเนินงานด้วย โครงสร้างทั้งสองประการนี้เมื่อรวมกันเข้ากับแหล่งท่องเที่ยวก็จะส่งผลให้เกิดความสำเร็จอย่างชัดเจนในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยว สามารถที่จะผลิตแหล่งท่องเที่ยวที่คนเข้ามาเที่ยวน้อยให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จอย่างดียิ่ง

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ (Natural Attractions)
2. แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Manufactured Attractions)
3. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิต

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Attractions) หรือที่เกิดจากสภาพแวดล้อมตามธรรมชาตินั้น ประกอบด้วย สภาพภูมิอากาศ (Climate) ทิวทัศน์ที่สวยงาม (Scenery) และสัตว์ป่า (Wildlife) นับได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จในการดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด แต่แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวเหล่านี้จะต้องได้รับการดูแลและบำรุงรักษาเป็นอย่างดี นักท่องเที่ยวที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ อาจทำลายความสวยงามลงได้

แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Manufactured Attractions) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตรงกับข้ามกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เมืองขนาดใหญ่ ๆ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชมสิ่งก่อสร้างและสถาปัตยกรรมทางประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน สถานที่ที่รัฐบาลก่อสร้างขึ้น พระราชวัง อาคารเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมาที่สำคัญ

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ยังมีกลุ่มนักท่องเที่ยวอีกจำนวนมากไม่น้อยที่สนใจในความรุ่งเรืองแห่งอารยธรรมในอดีต วัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชนกลุ่มน้อย รวมถึงพิธีกรรม พิธีกรรมฉลองรื่นเริงต่าง ๆ ศิลปะการแสดง ดนตรี เพลงพื้นบ้าน การรำยา การละเล่น ตลอดจนงานหัตถกรรม

2.1.5 ความหมายของการท่องเที่ยว (Tourism)

ในปี พ.ศ. 2506 (ค.ศ.1963) องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่าง ประเทศขึ้นที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี และได้ให้คำจำกัดความของคำว่า "การท่องเที่ยว" ไว้ว่า "การเดินทางเพื่อความบันเทิงรื่นเริงใจ เยี่ยมญาติหรือการไปร่วมประชุม แต่มิใช่เพื่อประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน หรือไปพำนักอยู่เป็นการถาวร" พร้อมกับให้ประเทศสมาชิกใช้คำว่า "ผู้มาเยือน" (Visitors) แทนคำว่า "นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน" (Tourist) คำว่า "ผู้มาเยือน" มีความหมาย 2 ประการ คือ

1. นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน (Tourists) ได้แก่ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราว ซึ่งพักอยู่ในประเทศที่มาเยือนตั้งแต่ 24 ชั่วโมง ขึ้นไป และเดินทางมาเยือนเพื่อพักผ่อน พักผ่อน ทักตักศึกษา ประกอบศาสนกิจ ร่วมการแข่งขันกีฬา ติดต่อธุรกิจหรือร่วมการประชุมสัมมนา ฯลฯ เป็นต้น
2. นักท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน (นักทัศนจร หรือ Excursionists) ได้แก่ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราว และอยู่ใน ประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง

ประเทศไทยได้ใช้คำจำกัดความที่ได้กำหนดขึ้นนี้ เป็นหลักในการจดนับสถิติจำนวน "นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ" ซึ่งสรุปแล้ว ก็หมายถึง ชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยและพำนักอยู่ครั้งหนึ่ง ๆ ไม่น้อยกว่า 1 คืน หรือ 24 ชั่วโมง และไม่มากกว่า 60 วัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเข้ามาเพื่อทำกิจกรรม ดังนี้

1. มาท่องเที่ยวพักผ่อน มาเยี่ยมญาติหรือเพื่อมาพักผ่อน ฯลฯ
2. มาร่วมประชุม หรือเป็นตัวแทนของสมาคม ผู้แทนของศาสนา นักกีฬา นักแสดง ฯลฯ

3. มาเพื่อติดต่อธุรกิจ แต่ไม่ใช่ทำงานหารายได้
4. มากับเรือเดินสมุทรที่แวะจอด ณ ท่าเรือ แม้ว่าจะแวะน้อยกว่า 1 คืน

พร้อมกันนี้ได้กำหนดคำนิยามของ "นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค้างคืน" (Domestic Tourist) ไว้ว่า "คือคนไทยหรือคนต่างด้าว ที่อยู่ในประเทศไทย เดินทางจากจังหวัด ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยปกติของตนไปยังจังหวัดอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางอะไรก็ตาม ที่มีไปทำงานหารายได้และระยะเวลาที่พักนั้นอยู่ไม่เกิน 60 วัน

ความหมายของคำว่า "อุตสาหกรรม" ตามพจนานุกรม คือ "การกระทำสิ่งเพื่อให้เป็นสินค้า" แต่ปัจจุบันมีความหมายมากกว่านั้น คือ "กิจกรรมทางเศรษฐกิจ อย่างมีระบบ การพาณิชย์ หรือการผลิตสาขาใดสาขาหนึ่ง" ในสาย อุตสาหกรรมการผลิต จะมีองค์ประกอบที่เห็นได้เด่นชัด 4 ประการ คือ โรงงาน สินค้า ลูกค้า และการขนส่ง เช่นเดียวกับ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เป็นอุตสาหกรรมบริการประเภทหนึ่ง สามารถเปรียบเทียบได้ ดังนี้

1. "โรงงาน" หมายถึง แหล่งที่ผลิตสินค้าของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ พื้นที่ที่ใช้ประกอบกิจการท่องเที่ยว นั่นเอง

2. "ลูกค้า" หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เข้าชมบ้านเมือง ธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม สิ่งที่จะได้รับคือ ความพอใจ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน การได้เห็นสิ่งแปลกใหม่ ความสะดวกสบาย การพักผ่อนและความทรงจำที่น่าประทับใจ สิ่งเหล่านี้ คือสินค้าที่โรงงานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะต้องผลิตสนองความต้องการให้แก่ลูกค้า

3. "สินค้า" ในสายอุตสาหกรรมบริการและ การท่องเที่ยว ไม่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์เหมือนอุตสาหกรรมการ ผลิต จึงเป็นข้อได้เปรียบอย่างหนึ่ง คือนำมาขายได้เรื่อย ๆ เช่น

- ความสวยงามทางธรรมชาติ
- สิ่งสวยงามที่มนุษย์สร้างขึ้น
- วิถีทางดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น

4. "การขนส่ง" องค์ประกอบของอุตสาหกรรมทุกประเภท คือ การขนส่ง ผู้ผลิตจะต้องส่งสินค้าไปยังลูกค้า แต่ใน อุตสาหกรรมท่องเที่ยวกลับตรงกันข้าม เพราะทรัพยากรทางการท่องเที่ยวซึ่งเป็นทั้ง "โรงงาน" "วัตถุดิบ" "สินค้า" ในตัวเองพร้อมสรรพ ไม่สามารถ

เคลื่อนที่ได้ ผู้ซื้อหรือนักท่องเที่ยวจึงต้องเดินทางไปซื้อสินค้าหรือ บริการนั้น ณ แหล่งผลิตหรือโรงงาน

กิจกรรมทางการท่องเที่ยวล้วนเป็นอุตสาหกรรมบริการประเภทหนึ่ง มีธุรกิจที่เข้ามาเกี่ยวข้อง 2 ประเภท คือ

1. ธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ ธุรกิจด้านการขนส่ง ธุรกิจด้านโรงแรมและที่พัก ธุรกิจร้านอาหารและ ภัตตาคาร และธุรกิจการจัดนำเที่ยว ซึ่งผลผลิตหลักที่นักท่องเที่ยวซื้อโดยตรงได้แก่ บริการ (Service) ต่าง ๆ รวมทั้ง ความสะดวกสบายตลอดการเดินทางท่องเที่ยว

2. ธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อม ได้แก่ การผลิตสินค้าเกษตรกรรมและสินค้าหัตถกรรมต่าง ๆ เป็นต้น วัตถุประสงค์ที่ใช้ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คือความสวยงามตามธรรมชาติ ศิลปกรรม โบราณสถาน ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน ผลผลิตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ก็คือ บริการที่นักท่องเที่ยว ได้รับในรูปแบบต่าง ๆ และก่อให้เกิดพึงพอใจและยังมุ่งมั่นในเรื่องของการมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาพักมากขึ้น มีระยะเวลาการพักค้างคืนในประเทศยาวนานขึ้น และมีค่าใช้จ่ายในประเทศสูงขึ้น

2.1.6 นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยว หมายถึง บุคคลที่เดินทางจากท้องถิ่นที่อยู่โดยปกติของตนไปยังท้องถิ่นอื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจและด้วยวัตถุประสงค์อันมิใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้และรวมถึงผู้รับบริการหรือความสะดวกจากผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวโดยเสียค่าบริการ

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ หมายถึง ชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยและพำนักอยู่ครั้งหนึ่ง ๆ ไม่น้อยกว่า 1 คืน หรือ 24 ชั่วโมง และไม่มากกว่า 60 วัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเข้ามาเพื่อทำกิจกรรมดังนี้

1. มาท่องเที่ยวพักผ่อน มาเยี่ยมญาติหรือเพื่อมาพักผ่อน ฯลฯ
2. มาร่วมประชุม หรือเป็นตัวแทนของสมาคม ผู้แทนของศาสนา นักกีฬา นักแสดง ฯลฯ
3. มาเพื่อติดต่อธุรกิจ แต่ไม่ใช่ทำงานหารายได้ 4. มากับเรือเดินสมุทรที่แวะจอด ณ ท่าเรือ แม้ว่าจะแวะน้อยกว่า 1 คืน

นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค้างคืน (Domestic Tourist) คือคนไทยหรือคนต่างด้าว ที่อยู่ในประเทศไทย เดินทางจากจังหวัดซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยปกติของตนไปยังจังหวัดอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางอะไรก็ตามที่มีค่าใช้จ่ายไปทำงานหารายได้และระยะเวลาที่พักนักรอยู่ไม่เกิน 60 วัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2543)

2.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กฤษฎี กาญจนกิตติ (2541) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้โรงแรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มผู้ใช้บริการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนั้นพบว่า กลุ่มผู้ใช้บริการชาวไทยนั้นให้ความสำคัญต่อบริการต่างๆ ในการเลือกใช้โรงแรม คือ ปัจจัยด้านอัตราค่าห้องพัก ด้านความสะดวกสบาย ด้านระบบความปลอดภัย ด้านสภาพห้องพัก ด้านการบริการ ตามลำดับ

ส่วนกลุ่มผู้ใช้บริการชาวต่างประเทศนั้น ให้ความสำคัญต่อบริการต่างๆ ซึ่งมีผลต่อการเลือกใช้โรงแรม คือ ปัจจัยด้านสภาพห้องพัก ด้านความสะดวกสบาย ด้านอัตราค่าห้องพัก ด้านระบบความปลอดภัย ด้านการบริการ ตามลำดับ

ในด้านสื่อที่มีผลต่อการเลือกใช้โรงแรมของผู้ใช้บริการนั้น ในกลุ่มผู้ใช้บริการชาวไทยพบว่าได้รับอิทธิพลจากสื่อประเภทนิตยสาร/วารสารการท่องเที่ยวมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง อันดับที่สองได้แก่ สื่อประเภทหนังสือพิมพ์ ซึ่งให้ข้อมูลข่าวสารใจภาพรวมโดยมากแล้วสื่อประเภทนี้จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับโรงแรมซึ่งเป็นรูปแบบของการโฆษณาประชาสัมพันธ์มากกว่า ส่วนชาวต่างประเทศได้รับอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้โรงแรมจากสื่อประเภทสื่อสารสนเทศมากเป็นอันดับหนึ่ง อันดับที่สองได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทแผ่นปลิว/แผ่นพับ

ปัญหาหรืออุปสรรคที่ชาวต่างประเทศพบเมื่อพำนักอาศัยอยู่ในประเทศไทยนั้น คือ ปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งโดยมากจะเป็นปัญหาด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานด้านภาษา เป็นปัญหาในการติดต่อสื่อสารระหว่างชาวไทยและชาวต่างประเทศ ในการที่จะสื่อสารให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน ด้านอาชญากรรม ด้านราคาสินค้าหรือบริการไม่เหมาะสม ซึ่งชาวต่างประเทศมักถูกเอารัดเอาเปรียบในด้านราคาสินค้าหรือบริการอยู่เสมอ ด้านที่พักและโภชนาการ ชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามายังประเทศไทยย่อมต้องการที่พักสะดวกสบาย ในขณะที่เดียวกันที่พักที่นั่นต้องมีความปลอดภัยควบคู่ไปด้วย และด้านอื่นๆ ตามลำดับ

ระดับความพอใจของชาวต่างประเทศสำหรับการเดินทางมายังประเทศไทย ต่อการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจต่อความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานของหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลนั้น อยู่ในเกณฑ์ความพอใจระดับความพอใจมาก ส่วนการให้ความพึงพอใจของชาวต่างประเทศในด้านอรรถาศัยไมตรีนั้น ได้ให้ความพึงพอใจอยู่ในเกณฑ์ความพอใจระดับความพอใจมากเช่นกัน

ในส่วนของเหตุผลที่ชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาประเทศไทยนั้น จากการศึกษา พบว่า ชาวต่างประเทศนั้นเดินทางมาเยี่ยมเพื่อนหรือญาติ เป็นเหตุผลอันดับที่หนึ่ง รองลงมาคือ การเดินทางเข้ามาติดต่อธุรกิจหรืองานราชการ และเข้ามาเพื่อการท่องเที่ยวหรือพักผ่อน เป็นเหตุผลอันดับที่สาม ในขณะที่การเดินทางเข้ามาเพื่อการศึกษา/วัฒนธรรม และการประชุม/สัมมนาเป็นเหตุผลอันดับที่สี่และอันดับที่ห้าตามลำดับ

พิสิษฐ์ สุขสวัสดิ์ (2541) ได้ศึกษาถึงแบบแผนการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ในเขตอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ด้านสิ่งจูงใจของแหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอปาย แม่ฮ่องสอน ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ร้อยละ 68.0 ระบุว่า แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ อาทิ ถ้ำ วนอุทยาน น้ำตก หรือป่าเขา เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว

สำหรับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริการในเขตอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เรียงตามลำดับ คือ บริการด้านอาหาร บริการที่พักอาศัย การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การจราจร ไฟฟ้า ประปา การคมนาคมขนส่ง การให้บริการของเจ้าหน้าที่ภาครัฐและการสื่อสารโทรคมนาคม

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ 90 % ขึ้นไป ได้แก่ ตัวแปรสัญชาติของนักท่องเที่ยว และอาชีพของนักท่องเที่ยว ส่วนตัวแปรทางด้านประชากร คือ เพศ และอายุ รวมถึง ตัวแปรด้านระดับการศึกษา ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับดังกล่าวแต่อย่างใด ผลการวิเคราะห์โดยใช้การจำแนกเชิงพหุ (MCA) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การกำหนด (R^2) เท่ากับ 0.085 นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2,364.40 บาท

ผลกระทบของตัวแปรทางด้านสัญชาติของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวที่ถือสัญชาติของประเทศในทวีปยุโรป อเมริกาเหนือ ออสเตรเลีย และทวีปอื่น ๆ นอกเหนือจากยุโรป อเมริกาเหนือและออสเตรเลีย มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยเท่ากับ 2,692.5 บาท

1,443.07 บาท 2,374.11 บาท และ 1,550.14 บาท ตามลำดับ ส่วนผลกระทบของตัวแปรด้านอาชีพของนักท่องเที่ยวนั้น นักท่องเที่ยวที่ประกอบอาชีพเป็นพนักงานหรือลูกจ้างของรัฐ พนักงานหรือลูกจ้างบริษัทเอกชน ประกอบอาชีพอิสระรวมถึงเจ้าของกิจการ และพนักงานที่เกษียณอายุ มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยเท่ากับ 3,461.90 บาท 1,677.66 บาท 2,118.66 บาท และ 5,269.26 บาท ตามลำดับ

สำหรับผลกระทบของสัญชาติและอาชีพของนักท่องเที่ยวต่อค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวในเขตอำเภอปาย แม่ฮ่องสอน พบว่า นักท่องเที่ยวที่ถือสัญชาติประเทศในทวีปยุโรป ที่มีอาชีพเป็นพนักงานหรือลูกจ้างของรัฐ พนักงานหรือลูกจ้างของบริษัทเอกชน ประกอบอาชีพอิสระ รวมถึงเจ้าของกิจการ และพนักงานที่เกษียณอายุ มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยเท่ากับ 3,790 บาท 2,005.76 บาท 2,446.76 บาท และ 5,597.36 บาท ตามลำดับ ทางด้านนักท่องเที่ยวที่ถือสัญชาติประเทศในทวีปอเมริกาเหนือ ที่ประกอบอาชีพพนักงานหรือลูกจ้างของรัฐ พนักงานหรือลูกจ้างของบริษัทเอกชน ประกอบอาชีพอิสระรวมทั้งเจ้าของกิจการ และพนักงานเกษียณอายุ มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยเท่ากับ 2,540.57 บาท 756.33 บาท , 1,197.33 บาท ,และ 4,347.93 บาท ตามลำดับ ส่วนนักท่องเที่ยวที่ถือสัญชาติของประเทศในทวีปออสเตรเลีย ที่ประกอบอาชีพพนักงานหรือลูกจ้างของรัฐ พนักงานหรือลูกจ้างของบริษัทเอกชน ประกอบอาชีพอิสระรวมถึงเจ้าของกิจการและพนักงานเกษียณอายุมีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยเท่ากับ 3,471.61 บาท , 1,687.37 บาท , 2,128.37 บาท และ 5,278.97 บาท ตามลำดับ และสำหรับนักท่องเที่ยวที่ถือสัญชาติของประเทศในทวีปอื่น ๆ ที่นอกเหนือ ยุโรป , อเมริกาเหนือ และออสเตรเลีย ที่ประกอบอาชีพพนักงานหรือลูกจ้างของรัฐ พนักงานหรือลูกจ้างเอกชน ประกอบอาชีพอิสระรวมถึงเป็นเจ้าของกิจการ และพนักงานที่เกษียณอายุ มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยเท่ากับ 2,647.64 บาท , 863.40 บาท , 1,304.40 บาท และ 4,455 บาท ตามลำดับ

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศในเขตอำเภอปาย แม่ฮ่องสอน มีความสัมพันธ์กับสัญชาติและอาชีพของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการศึกษา

ปวิณา โทณแก้ว (2541) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่กำหนดรูปแบบการใช้จ่ายในการท่องเที่ยวภายในประเทศของคนไทย จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย กับตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัว ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้และเวลาพักผ่อนเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวพบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อ

ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้แก่ เพศของนักท่องเที่ยวจะมีผลต่อการกำหนดรูปแบบค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในทิศทางตรงกันข้าม โดยเพศหญิงจะมีอิทธิพลต่อการกำหนดรูปแบบค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวมากกว่าเพศชาย และจากค่าสถิติของอายุนักท่องเที่ยวพบว่า อายุของนักท่องเที่ยวจะมีผลต่อการกำหนดค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว กล่าวคือเมื่อนักท่องเที่ยวมีอายุเพิ่มมากขึ้น จะทำให้มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีการศึกษาในระดับอนุปริญญา และระดับปริญญาตรี จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดรูปแบบค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน แสดงว่านักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาเหล่านี้ จะมีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวมากกว่าระดับการศึกษาอื่น ๆ ในด้านอาชีพพบว่า อาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ อาชีพลูกจ้าง/พนักงานเอกชน อาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว และอาชีพแม่บ้าน / ทำงานในครัว จะมีผลต่อการกำหนดค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว กล่าวคือนักท่องเที่ยวที่มีอาชีพเหล่านี้จะมีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวมากกว่าอาชีพอื่น ๆ และรายได้ของนักท่องเที่ยวโดยมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือเมื่อเขามีรายได้เพิ่มขึ้น เขาจะมีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นด้วย

พรทิพย์ เจริญธีรวิทย์ (2542) ศึกษาศักยภาพของจังหวัดเชียงใหม่ในการเป็นศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ ศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐานและตลาดการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง และศึกษาถึงปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้เชียงใหม่พร้อมที่จะเป็นศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงตลอดจนความสะดวกและความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว

จากผลการศึกษาพบว่าในประเด็นของความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวนั้น นักท่องเที่ยวให้คะแนนสูงสุดกับอรรถาศัยของคนเชียงใหม่ในเรื่องของความเป็นมิตร รองลงมาเป็นเรื่องของความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ ความหลากหลายและความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว ส่วนผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเห็นว่าอรรถาศัยของคนเชียงใหม่มีผลต่อความดึงดูดใจต่อการท่องเที่ยวเชียงใหม่มากที่สุดเช่นเดียวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว แต่อันดับรองลงมาเป็นเรื่องของความมีชื่อเสียงของอาหารเชียงใหม่ วัฒนธรรมประเพณีที่มีเอกลักษณ์พิเศษ ไม่เหมือนใครและความเก่าแก่ของสถานที่ประวัติศาสตร์ นักท่องเที่ยวต่างประเทศประเมินการให้บริการของผู้ประกอบการเกี่ยวกับสถานที่พักแรม บริษัทนำเที่ยวและร้านขายของที่ระลึกในจังหวัดเชียงใหม่อยู่ในเกณฑ์ดี โดยคะแนนสูงสุดเป็นเรื่องความสุภาพของพนักงานและผู้เกี่ยวข้อง

รองลงมาคือการให้การต้อนรับที่อบอุ่น ความรวดเร็วในการให้บริการ ความสะอาดสบายและ ความคุ้มค่าของเงินที่จ่ายไป และเมื่อพิจารณาถึงการบริหารจัดการเกี่ยวกับการบริการการท่องเที่ยวของรัฐ นักท่องเที่ยวพอใจกับการให้บริการของเครื่องบินมากที่สุดทั้งในเรื่องของความ สะอาด ความเพียงพอในการให้บริการ ความเชื่อมโยงกับจังหวัดอื่นและประเทศเพื่อนบ้านและ ค่าบริการที่ได้มาตรฐาน อันดับรองลงมาเป็นเรื่องของพิธีการศุลกากร สำหรับผู้ประกอบการ ท่องเที่ยวให้ความพอใจกับการให้บริการของเครื่องบินมากที่สุดเช่นกัน รองลงมาเป็นเรื่องการ ให้บริการทางรถยนต์ และการสื่อสารโทรคมนาคมที่ได้มาตรฐาน ส่วนข้อที่ได้คะแนนต่ำสุด ในความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการยังมีความคิดเห็นว่าเชียงใหม่มีศักยภาพที่ จะเป็นศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงอยู่แล้วเพียงแต่รัฐบาลของทุก ประเทศจะต้องให้การส่งเสริมและร่วมมือกันอย่างจริงจังเพื่อที่จะได้มีการใช้ทรัพยากรทางการ ท่องเที่ยวร่วมกันและบรรลุผลที่ต้องการผู้ประกอบการเองก็ต้องปรับตัวในด้านของการให้ บริการทั้งในเรื่องราคาและคุณภาพเพื่อให้ได้มาตรฐานสากล

สกกรินทร์ โพธิวาสวริน (2536) ทำการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่เปรียบเทียบกับระดับประเทศโดยอาศัยข้อมูลสถิติขุมมิ เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวไทยและต่างชาติในจังหวัดเชียงใหม่ และระดับประเทศปี พ.ศ. 2535 จากการศึกษาพบว่าค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติในประเทศ1 ล้านบาทในปี 2535 จะก่อให้เกิดรายได้โดยตรงแก่ประเทศ จำนวน 0.329 ล้านบาท และรายได้โดยทางอ้อม 1.402 ล้านบาท และรายได้ทั้งหมด 1.731 ล้านบาท และการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวภายใน ประเทศก่อให้เกิดรายได้ 1 ล้านบาทก่อให้เกิดรายได้โดยตรงแก่ประเทศ จำนวน0.365ล้านบาท และรายได้ทางอ้อม 1.421 ล้านบาท และรายได้ทั้งหมด 1.786 ล้านบาท

การใช้จ่ายนักท่องเที่ยวต่างชาติในจังหวัดเชียงใหม่ 1 ล้านบาทในปี 2535 จะก่อให้เกิด รายได้โดยตรง 0.293 ล้านบาท รายได้ทางอ้อม 1.331 ล้าน และรายได้ทั้งหมด 1.624 ล้าน ส่วนการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวไทย 1 ล้านบาท จะก่อให้เกิดรายได้โดยตรง 0.263 ล้าน รายได้ โดยอ้อม 1.294 ล้านบาท และรายได้ทั้งหมด 1.557 ล้านบาท